

BESZÉLGETÉS RAFFAY ERNŐVEL, A JATE BTK AJDUNKTUSÁVAL

Jogalap: Régen volt már történelmi tárgyú könyvnek olyan sikere, mint az "Erdély 1918-1919-ben" című munkának. Az Előszóban viszont azt olvastuk, hogy 5 évet kellett megjelenése előtt a fiókban pihennie. Mi volt ennek az oka ?

Raffay Ernő: Nos, igen ... ha jól emlékszem a kiadónál a kéziratot 1982-ben adtam le. Még nem a Magvetőnél - ahol megjelent - hanem a Gondolatnál. Ott csináltak róla egy nagyon szép lektori véleményyt, de egyszer csak meglepetés-szerűen kaptam egy levelet, hogy nem aktuális a dolog, forduljak talán tudományos kiadóhoz. Ezen meglepődtem, de elfogadtam, mivel közben megsúgták, hogy vigyem a Magvető-höz, ahol akkor Kardos György volt a főszerkesztő. Ugyanakkor azt is megsúgták, hogy egy történész professzor - a neve nem érdekes - bement a Gondolat Kiadóhoz és lebeszélte a kiadó vezetőhelyettesét a könyv megjelentetéséről. A Magvetőnél 1982 őszén kötöttünk meg szerződést és azt az ígéretet kaptam, hogy 1983 karácsonyára a könyv a boltokban lesz. De elmúlt '83, elmúlt '84, elmúlt '86, aztán '87 elején kaptam egy levelet a Magvető - Kardos György halála után - megbízott igazgatójától, hogy végső döntés született a könyv kiadásáról. A megjelenés pontos dátuma: 1987. július 14-e.

Ennek a csúszásnak nyilván nem papírhiányból fakadó okai voltak. Addigra változott meg az a politikai irányvonal, melyszerint ha szövetségesek vagyunk ne sértsük őket, bármennyire is sértenek ők esetleg minket. Az elhallgatásnak részben az említett rosszul értelmezett elvtársi barátság volt az oka, részben pedig az a koncepció, amit romániai magyar kommunisták egy csoportja hangoztatott.

Balogh Edgár pl. ezt úgy fogalmazta meg magyarországi értelmiségieknek, hogy ne lőjetekek arra a repülőre, ahol mi, romániai magyarok túszként vagyunk fogvatartva.

Több évtizeden át tartotta magát ez a politikai nézet és ezt nálunk is elég sokan elfogadták. Például: ha mi megírjuk a dáko-román kontinuitásról amit gondolunk, akkor azért a romániai magyarságot bántatni fogják. Ez egy teljesen alaptalan dogmatikai tévedés.

Jogalap: A laikus közönség körében egyértelmű volt a könyv sikere, de szakmai oldalról érték a művet kritikák. Milyen jellegűek voltak ezek a bírálatok ?

Raffay Ernő: Részben a koncepciót, részben pedig szakmai kérdéseket érintettek. Ez megítélés kérdése. Ami a koncepcionális kérdéseket illeti, itt arról van szó, hogy van egy olyan elmélet, amellyel nem értek egyet. Eszerint az elmélet szerint bizonyos történelmi időszakokról vagy ne írjunk semmit vagy pedig, ha írunk a hangsúlyt azokra a történelmi periódusokra helyezzük, amelyeknél a két nép néhány pillanatra kezét fogott egymással. - Ezek a kézfogások érdekek találkozásán alapultak és kétségtelen tény, hogy a románok és a magyarok érdekei nagyon sok esetben egymással ellentétesek voltak. - Számomra ez a koncepcionális felfogás morálisan elfogadható, de gyakorlatilag a vizsgálódást aránytalanná teszi. Tudniillik felnagyítja azt a néhány hónapot, hetet, napot, amikor barátkoztunk, és elfeledteti vagy hamis tényeket ad a hosszú évtizedeket felölelő ellenségeskedésről. (Megjegyzem 1918-19-ben román-magyar barátságról nem volt szó egy pillanatig sem, így ha akartam, sem tudtam volna írni róla).

Természetesen adódtak szakmai viták is. Egyes marxista történészek (Pach Zsigmond Pál akadémikus pl.) részben irredentizmust, részben nacionalizmust érez ki könyvem egyes részeiből. Mások könyvem első fejezete alapján azt állítják,

román irredenta mozgalmak nem voltak, én pedig azt mondom, hogy voltak. Kétségtelen tény, hogy ennek pontos eldöntése jelen pillanatban elég nehéz. Lehetetlen ugyanis döntést hozni olyan források alapján, amikhez nem lehet hozzájutni. Ráadásul a múlt század 80-as éveitől Trianonig terjedő időszakban Románia a Monarchia szövetségese volt, tehát az irredenta mozgalmakkal kapcsolatos politikai tevékenységet csak szóban lehetett intézni - így írásbeli források nem is léteztek.

Jogalap: Tudunk arról, hogy magyar történészek a Romániával kapcsolatos adatokat elsősorban franciaországi levéltárakban találják meg.

Raffay Ernő: Igen, elég sokan járnak franciaországi levéltárakba kutatásokat végezni. Ezzel kapcsolatban viszont az a baj, hogy a francia levéltári források francia politikusok által írt dokumentumok, tehát a mindenkori hivatalos francia politika szemüvegén át nézik a kelet-európai régiót: így a román-magyar viszonyt is francia érdekek alapján ítélik meg: tehát a francia forrásokat ismerni kell, de a román-magyar ügyek elsősorban román és magyar forrásokra támaszkodva kell vizsgálni - természetesen megfelelő forráskritikával.

Jogalap: Magyarország I. világháború utáni helyzetét vizsgálva megállapíthatjuk talán, hogy a Károlyi-kormánynak tiszteletreméltó elképzelései voltak a jövőről; a megvalósításhoz azonban materiális háttérrel nem rendelkezett. Volt-e lehetőség az ország egységének megvédésére, ha a hadsereg szervezését Károlyiék időben elkezdték volna ?

Raffay Ernő: A kulcsmondat: "va e victis". Akár a Károlyi-kormányról, akár a Tanácsköztársaságról van szó: Magyarországot, mint vesztes országot megcsonkítják. Hogy ez ilyen nagymértékű lett, ebben kétségtelenül szerepe volt mind a

Károlyi-kormány, mind a Tanácsköztársaság politikai ballépéseinek. Itt egyfajta defenzív szemléletről van szó, amely egyrészt katonai, másrészt politikai téren jelentkezett. Mondani szokták, hogy Károlyiék adták el az országot, mivel nem szerveztek hadsereget. Az a véleményem - bár ehhez még további kutatások szükségesek - hogy a hadsereg felbomlása már Károlyi hatalomrakerülése előtt megindult. A Károlyi-kormánynak abban áll a történelmi felelőssége, hogy ezt a folyamatot nem hogy nem próbálta megállapítani 1918. novemberében-decemberében, hanem még siettette is. Amikor kiderült, hogy Magyarország konkrét szét-darabolásáról van szó, akkor Károlyi kapcsolt, és Stromfeld Aurél volt császári- és királyi ezredest - akinek a nevét szeretném kiemelni - 1919. január 20-án hadügyi államtitkárrá nevezte ki Böhm Vilmos hadügyminiszter mellé. - Aki mellesleg a katonai ügyekhez semmit nem értett. 1919. legelején Károlyinak is be kellett látnia, hogy az országot csak fegyveresen lehet megvédeni a cseh, román, szerb támadókkal szemben. (Ha egyáltalán meg lehetett védeni.) Ekkor azonban már késő volt. A Károlyi-kormány a hadseregszervezés első időszakában elég nagy mértékben behódolt a szociáldemokraták koncepciójának: nevezetesen annak, hogy munkás-hadsereget kell szervezni. Ez azt jelentette, hogy csak a háborúban már részt vett, szervezett munkás lehetett a hadsereg tagja. Ez nyilvánvalóan tévedés volt hiszen így kb. ötezren jelentkeztek az új hadseregbe, ami csak egy hadosztálynyi erőt jelentett, és ezzel a Magyarország ellen támadó erőket megállítani nem lehetett. Ezért Stromfeld többször is le akart mondani, amit végül nem tett, olyannyira, hogy a Tanácsköztársaság alatt is ő irányította a hadsereget. Azt az elképzelést, amit a Károlyi-hadügyminisztériumban 1919. február-márciusában dolgozott ki, a Tanácsköztársaság hadseregével akarta megvalósítani: először éket verni Kassa irányába, a román és a cseh hadsereg közé; aztán először a cseheket kivenni az országból, majd a románok ellen fordulni.

Arra pontos választ adni, hogy Magyarországot fegyveresen meg lehetett volna-e védeni, nem lehet. Ezt bizonyítja az is, hogy a 20-as években egy újságíró kérdésére Franchet d'Espérey tábornok - a balkáni antant haderők volt parancsnoka - Franciaországban azt mondta, hogy ha a magyar hadsereg komolyabban ellenáll, akkor ő parancs szerint ellencsapást mér Budapest-Berlin irányba az antant csapatokkal. Azt lemérni, hogy ezt a 20-as években csak igazolásként mondta-e, nem lehet, de potenciálisan lett volna rá lehetősége.

Ugyanakkor szeretném elmondani, hogy a mindenkori magyar kormánynak eleve az a kötelessége, hogy az ország területi egységét - ha lehet - megvédje; de mindenképp tegyen kísérletet erre.

Jogalap: A könyv alapján is képet kaphatunk arról, hogy a román propaganda milyen hatékonyan és szervezetten működött. Gondolok itt elsősorban azokra az olasz rokonszenv-tüntetésekre, amelyek a két nép közötti feltételezett rokoni kapcsolatot éltették. Ugyanakkor a 30-as évektől kezdve Olaszország volt az, aki a legerőteljesebben támogatta az magyar revizionista törekvéseket. Magyarázható-e ez a 20-as, 30-as években megjelenő hatékony magyar propagandapolitikával ?

Raffay Ernő: Itt csak részben kell az olasz külpolitika alakulásából kiindulni. Az olaszok ugyanis úgy érezték, az I. világháborút lezáró párizskörnyéki békeszerződések megkötése után, hogy kisemmizték őket - s ebben nagymértékben igazuk is volt. (Gondolok itt pl. Tirolra.)

Másrészt pedig úgy gondolom - ami a 20-as évek levéltári anyagából is kiderül -, hogy a két világháború közötti magyar kormányok nagyon pontosan megszervezték propagandájukat.

Abból kell kiindulni a román-magyar viszony kapcsán, hogy a román külpolitika legfontosabb célja 1918 után a

megtartás volt. Ennek a nagy nemzeti román koncepciónak rendelték alá mind a kül-, mind a bel-, mind a nemzeti-ségi politikát: A külpolitika terén ez a védelem szerepének hangsúlyozásában és a magyarelleses propagandában jelentkezett; a bel- és nemzetiségi politikában pedig a homogemizálási törekvésekben.

Ugyanez Magyarországon fordítva történt: A magyar politika célja az elvesztett területek visszaszerzése volt. Ennek érdekében a mindenkori magyar külügyminiszterek sokat tettek - meg kell mondani, hogy a két világháború között egészen kitűnő magyar külügyminiszterek voltak, akik tudták mit akarnak és nem külföldről diktáltak nekik. Végülis az, hogy Magyarország területét 1938-ban, 1939-ben, 1940-ben és 1941-ben kiegészítették: azt jelenti, hogy a magyar külpolitika eredményes volt.

Az más kérdés, hogy ezt a területgyarapodást a marxista történetírás területrablásnak nevezi Csehszlovákia, Románia és Jugoszlávia rovására. Én ezt nem ennek nevezném, hanem a magyar célok részbeni elérésének.

Kétségtelen tény, hogy a magyar propaganda amennyire rossz volt 1918 előtt, amikor Magyarország egy nagyhatalom részeként nem tartotta ezt fontosnak, úgy 1920 után a mindenkori magyar kormányok nagyon komoly pénzüsszegeket és nagyon komoly embereket - diplomatákat, értelmiségieket - fordított illetve nyert meg a magyar revíziós célok megvalósítása érdekében. A propagandáról azt azonban tudni kell, hogy csak akkor lehet eredményes, ha az ilyen irányú tevékenységet beleillesztik a mindenkori európai illetve a világpolitikai érdekmozgásokba. A románok a propagandájukat 1918 előtt az antant érdekeihez kapcsolták. Az I. világháborúból az antant került ki győztesen - így tehát a román propaganda sikeres lehetett. Erdélyt nem a román propaganda vette el, hanem nagyhatalmi döntés. Tehát a román propagandát nem szabad túlértékelni, mint ahogy a magyart sem.

Jogalap: Térjünk vissza 1941-re, amikor vízvázasztó következett a magyar külpolitikában: A háromhatalmi egyezményhez való csatlakozásra gondolok illetve 1941 nyarára, amikor is a Szovjetunió ellen beléptünk a háborúba. A legutóbbi kutatások szerint a kassai provokáció feltehetőleg szlovák vagy román repülőgépek által hajtatott végre.

Mennyire tartja reálisnak ezt az elképzelést? Amennyiben reálisnak tartja vajon mennyire állhatott a velünk szövetséges Románia érdekében Magyarország beugratása a háborúba?

Raffay Ernő: A kassai provokáció ügyében óriási viták vannak a történészek körében. Én azt eldönteni nem tudom, hogy ki hajtotta ezt végre, annyi bizonyos azonban, hogy 1940 augusztusa - a II. bécsi döntés - után a román külpolitika alapvető érdeke az volt, hogy részben a Szovjetuniótól, részben pedig Magyarországtól visszaszerezze az elveszített területeket. Észak-Erdélyen kívül 1940 nyarán a Szovjetunióhoz csatolt Besszarábiára gondolok amely az 1939. augusztus 23-i szovjet-német megnevtámadási szerződés nyomán került a szovjetekhez.

Ha ilyen alpon nézzük, akkor a román külpolitikának a fő mozgatórugója a területek visszaszerzése volt, így tehát a provokáció lehetősége nem kizárt. De ez csak hipotézis.

Voltak olyan magyar politikusok, akiknek az volt az elképzelése, hogy Magyarország fegyverkezzen. - 1938-ban elkésetten indult meg a hadsereg fejlesztése. Voltak ellenben olyanok is akik azt szerették volna elérni, hogy ha lehet akkor egyáltalán ne, vagy minél később lépjen be az ország a háborúba. A megfontoltabbak azt mondták, hogy egyáltalán nem kell belépni, meg kell várni a végét, és akkor a győztes mellé állni. Ez egy nagyon helyes politikai koncepció volt az akkori lehetőségek között. Nyilvánvaló, hogy ezt az elképzelést a kassai provokációval kibillentették. Ezzel Magyarország rákerült arra a kényszerpályára, amely ismét a vesztes oldalhoz vezetett.

Jogalap: A már említett Vasgárda céljait magában foglaló hat pont között szerepelt a nemzetiségekkel szemben tanúsított türelmetlenség is. Mennyire követhető nyomon ez a hat pont a mai román politikában, ha nem erőltetett a párhuzam ?

Raffay Ernő: Az a helyzet, hogy a párhuzam sajnos nem erőltetett. A Vasgárda, a román fasizmus azt mondja, hogy a román nép mindig idegen hódítók elnyomása alatt állt - és ebben nagyon sok igazság van. A következtetés az ami problematikus: Az, hogy meg kell szüntetni az idegenek befolyását és ezzel együtt az idegeneket is. Idegen befolyás alatt mit értettek ? Többek között például a liberalizmus eszmerendszerét és mindazt ami ide tartozik: a polgári és emberi szabadságjogokat, a szabad véleménynyilvánítás jogát, a parlamenti pluralista demokráciát stb.

Nos ha ezeket a Vasgárda el akarta tüntetni, akkor nyilvánvaló, hogy mi volt a célja:

Támaszkodni a román falvakra, ahol "idegenek" nem voltak. Támaszkodni egyrészt ideológiailag az ortodoxiára, másrészt a hatalmilag hierarchizált totális államgépezetre.

Az az igazság, hogy a szocialista Románia elmúlt másfél évtizedében marxista terminológiával leöntve ezt a koncepciót kezdték megvalósítani. Csak annyi a különbség, hogy a korabeli román vezetés a Vasgárdát, mint szervezetet ki tudta szorítani az államhatalom legfelső szintjéről.

A román politikai közgondolkodásba az idegengyűlöletet nem a Vasgárda vitte be, de ez az idegengyűlölet mindenképpen megmaradt az 1945 utáni időszakban is. Ami az utóbbi másfél évtizedet illeti a politikai máskéntgondolkodás, a liberalizmus eszmerendszerének megsemmisítése és a totális államhatalom kiépítése úgyszintén megtörtént.

A mai román nemzetiségpolitika gyökerei részben a vasgárdisták fentebb leírt ideológiájában, részben abban az általános ideológiában keresendők, amelyből a Vasgárda is merített.

Jogalap: A háború után a politikai porondon a történeti pártok (Nemzeti Parasztpárt, Liberális Párt) maradtak meg az egyik oldalon, a másik oldalon pedig megjelentek az új pártok. (A szociáldemokrata, és a kommunista.) Molnár Gusztáv állított fel egy olyan hipotézist, amely szerint az egyik oldalon a politikai tolerancia kapcsolódott a nemzeti kizárólagosság gondolatához, míg a másik oldalon a hatalmi kizárólagosság a nemzetiségi toleranciával párosult. Ebből a két ideológiai vonulatból ötvöződött a hatalmi és a nemzeti kizárólagosság. Beleillik-e ez az elgondolás a vázolt történelmi folyamatba ?

Raffay Ernő: Igen. Ezt Molnár Gusztáv nagyon szépen és precízen fogalmazta meg, ezzel tökéletesen egyet lehet érteni. Annyit szeretnék csak hangsúlyozni, hogy a nemzet és a hatalom összekapcsolódása: folyamat.

Volt egy Petru Groza - korszak Romániában, amikor a belpolitikai harcokban a kommunisták egyre fontosabb pozíciókra tettek szert és ezzel együtt került az első helyre a hatalmi kizárólagosság. Miután a kommunisták hatalma teljesen megszilárdult az 50-es évek közepére és miután Gheorghiu-Dej különböző politikai ellenfeleivel leszámolt (ilyen vagy olyan módon - egészen a gyilkosságig), azután került különböző tényezők hatására az RKP politikájába a nemzeti kizárólagosság.

Amíg a párton belül frakcióharcok dúltak, szükségképpen különböző eredményekre kényszerült a vezetés. Amint eldőlt a hatalom kérdése, amint az 56-os XX. kongresszus elindított valamilyen olvadást Közép-Kelet-Európában, s amint az 56-os forradalom tanulságait levonták, nyilvánvalóvá vált: amennyiben az RKP nem szerez magának tömegbázist, Romániában is népfelkelés robbanhat ki - ami elsöpörheti az RKP-t. Ezek hatására emelték be nagyon tudatosan a nemzeti kizárólagosságot, a beolvasztásos pluralizmust a román Kommunista Párt programjai közé.

Jogalap: Láttuk az előbb - a századfordulótól elindulva -, hogy Románia politikája támogatására milyen erős propagandahadjáratot folytatott. A két világháború között ezt a magyar politikai irányvonalnak sikerült ellensúlyoznia. Az utóbbi két évtizedben hasonló jellegű tudományos propaganda újraéledésével találkozunk; ami egyértelműen nyugati orientációjú. Mennyire tekinthető ez valójában tudományosnak, és mit tehet a magyar politika ill. tudomány ennek ellensúlyozására ?

Raffay Ernő: Általában a propaganda szokta kihasználni a tudományt, politikai célok népszerűsítésére. Hitler "Mein Kampf"-ja és Sztálin művei bizonyítják, hogy a propagandának még igaznak sem kell lennie ahhoz, hogy komoly eredményeket lehessen vele elérni.

Az tény: ahogy a Ceausescu-rendszer a totális állam kiépítése felé halad, s másrészt ahogy Romániában fokozatosan romlik a gazdasági helyzet, ezekkel összefüggésben indult meg a magyarelles propaganda. Jellemzője, ami különösen a 70-es évektől figyelhető meg, hogy tudományos köntösbe öltöztetik; nem kevés sikerrel. A román külpolitika és e propaganda között szoros az összefüggés. A brezsnyevi korszakban a román külpolitika bizonyos mértékig el tudott távolodni a szovjet vonaltól - azonban csak egy részleges függetlenségről lehetett szó. De nyugaton ezt a részleges függetlenséget is értékelték, s amilyen mértékben elismerték Ceausescu viszonylag független politikáját, propagandája annál nagyobb hangsúlyt kapott a nyugati tömegkommunikációs eszközök által. Így hiába írta a Frankfurter Allgemeine Zeitung, hogy Ceausescu saját országában vasszóval sepregető diktátor, kiemelte, hogy az egyedüli ország Románia, amely bizonyos függetlenségi törekvéseket mutat a szocialista blokkban. Ennek a folyamatnak a kezdetén még nem lehetett sejteni, hogy a Ceausescu-vonal a Moszkvától való elszakadáshoz, vagy egy elzárkózási folyamathoz vezet.

És mi hogyan tudunk ezekre a kihívásokra válaszolni? Sokáig az volt a hivatalos magyar politika álláspontja: mi erre a propagandára ne válaszoljunk, mert akkor morális értelemben ugyanolyanok leszünk, mint ők. Ez egy helytelen álláspont, tudniillik a magyarellenes propagandára válaszolni kell, de tisztességes eszközökkel. Tehát pl. a dákoromán kontinuitás politikai vetületére ami alapján azt hirdették, hogy ők voltak Erdélyben hamarabb, tehát mi jövevények vagyunk, tehát nincs jogunk ott nemzetiségi iskolára, önálló kultúrára. Ez egy nagyon direkt megállapítás. Ez a propaganda akár tudományos, akár áltudományos - Magyarországnak tudományosan kell válaszolni rá.

Nem új tendencia, hogy a román propagandát, mint a politika szócsövét a történelemszemléletek közötti harc lepelébe burkolják. Tehát a történetírás csak tóga politikai célok leplezésére. Az utóbbi egy-két évben azonban a magyar-román viszonyról ez a lepel lehullott, a csata "őszintévé" vált. Így most már ők is lefasisztáznak minket és mi is nyíltan elmondjuk róluk, hogy odaát milyen politikai viszonyok uralkodnak. Hogy aztán melyik megállapításban mennyi az igazság azt a két állam polgárai hivatottak elbírálni. Az én álláspontom mindenestre Szócs Gézának az Erdélyből Svájcba menekült költőnek az álláspontjával egyezik: aki azt mondta, (idén tavasszal a Jurta Színházban az MDF első nemzetiségi fórumán) hogy a jelenlegi helyzetben Románia meglehetősen elszigetelten áll Európában, tehát külpolitikailag támadható, hiszen szövetségesei egyre kevesebben vannak Európában és ebben az esetben valamilyen külpolitikai offenzívát kellene Románia ellen indítani. Természetesen ez nem a román nép ellen irányuló propagandahadjárat lenne, amiben kimondjuk, hogy "szőrös talpúak", "bocskorosok", hanem törekvés a román politikai valóság bemutatására a világ előtt. Tudniillik ha mi most nem tesszünk mást, csak úgy ahogy van bemutatjuk (dokumentumfil-

mekben, leírásokban - akár értékelés nélkül) az ottani helyzetet - az a legjobb propaganda.

De a magyar kormányban és a magyar pártban meglévő szélsőséges konzervatív elemek még mindig nem látják a román-magyar viszony holt terhét, ugyanakkor a reformizmus kapcsán olyan politikusok is akik ez előtt öt éve még a legkeményebb ellenzői voltak a románia elleni fellépésnek, most minden harmadik szavukban Erdélyt emlegetik.

Tehát egy olyan szörnyű spirálba került bele az egész erdélyi-kérdés, amely már nem csak román-magyar vitakérdés, hanem konkrétan romániában és nálunk is belpolitikai kérdés, belpolitikai manipulatív kérdés.

Az elmúlt század 80-as, 90-es éveiben az erdélyi illetve a magyarországi román nemzetiségiek kérdése Romániában kormány-buktató kérdés volt. Most nem az, mert a mai közép-kelet-európai rendszerekben egy kormány sem tud megbukni. De egyre inkább nálunk is belpolitikai jelentőséget nyer ez a problémakör, s ezzel együtt láthatóvá válik a magyarországi politikai mechanizmus működése, annak valódi arculata.

Jogalap: Említette a dáko-román kontinuitás elméletét. Ki lehet mondani azt, hogy ennek az elméletnek az alátámasztására manapság elsősorban nyelvtani eszközöket használnak. A nyelvészeti bizonyítékokon kívül tudnak-e más releváns érvet felhozni az elmélet mellett? Ezek a nyelvtudományi bizonyítékok tekinthetők-e egyáltalán reálisnak?

Raffay Ernő: Az elmúlt kétszáz évben a dáko-román kontinuitás bizonyítására történeti, régészeti és nyelvészeti érveket hoztak fel. A történeti kútfők, az írásos emlékek segítségével a dáko-román elmélet nem bizonyítható. A nyelvészeti bizonyítással is igen ingoványos talajra jutunk. Máig vita folyik például arról, hány dák szó található a román alapszókincsben. Az egyik legnagyobb román nyelvész csak 6 szót

mondott; Stefan Pascu akadémikus, történész 180-ra teszi a dák eredetű román szavak számát. Hogy ez mennyire ingoványos talaj, bizonyítja például a magyarban található számos német jövevényszó, (pl.: sógor-schwager) mégsem állítja senki, hogy a magyar a germán nyelvcsaládhoz tartozik. Ugyanakkor minimális a román nyelvben a germán szavak aránya - márpedig ha igaz lenne az a feltevés, hogy ők az egykori Dácia provincia helyén éltek, az ott átsöpört számos germán törzs jónéhány szót "rájuk hagyott volna".

A kontinuitás legfontosabb nyelvészeti ellenérve a román és albán nyelv között található számos hasonlóság: nyelvtani, grammatikai összefüggések (pl. a hátravetett határozott névelő), és a román alapszókincsben található albán szavak nagy száma. Ezt Tamás Lajos történész-nyelvész professzor mutatta ki.

A nyelvészeti bizonyítás már csak azért is roppant nehéz, mert a román nyelv három nagy nyelvújítási hullámot élt át - latinizáló, olaszosító franciásító -, ami azt jelenti, hogy még a múlt század végén is minden öt szóból három szláv eredetű volt, és kettő másfajta; addig ez az arány napjainkra a mesterséges latinizáló, franciásító nyelvújítás következtében megváltozott.

A harmadik bizonyítási módszer a régészet. Jelenleg az a helyzet (ami a megjelent könyveikből is kitűnik), hogy leginkább régészeti leletekkel akarnak bizonyítani. Ezzel kapcsolatban azt kell elmondani, hogy a régészeti leleteknek 99,9 %-ban nincs etnikai bizonyítóerejük. Minél visszább megyünk az időben, egyre kevésbé lehetséges a bizonyítás - a dák idők pedig kétezer évvel ezelőtt voltak. Legutóbbi műveikben azt állítják, (szinte hihetetlen, de térképeiken meg tudom mutatni), hogy például Szegeden volt dák erősség, de volt, ahogy ők mondják a csehszlovákiai Bratislava-ban, Debrecenben, Újvidéken, Kassán és a legkülönbözőbb helyeken.

A magyar történészek ugyanakkor nehéz helyzetben vannak, mert valamiféle nemlétező tényezőt kell cáfolniuk - és ez nagyon nehéz.

Ez nem jelenti azt, hogy nem kell tudományos kutatómunkát végezni.

Jogalap: Az az erőteljes bizonyítási kényszer, ami Romániában tapasztalható nem jelenti-e a hatalom félelmét, hogy a külvilág még mindig nem ismerte el Erdélyt Románia integráns részeként ?

Raffay Ernő: Fontos kérdés, s azt hiszem valóban erről van szó: a nemzeté válás folyamatában kialakulnak az ún. nemzeti tudományok. Legfontosabb a közép-európai népeknél a történetírás. Mégpedig az a fajta (amit majd a pozitivista, oknyomozó történelemszemlélet vált fel), amit romantikus történetírásnak nevezhetünk. Ekkor, a 18. sz. végén a 19. sz. elején az akkori létüket és létjogosultságukat, a jövőbe vetett hitüket a történelmi múltba való visszatekintéssel próbálják meg legitimé tenni, és saját maguk előtt is bizonyítani- acsehek, a lengyelek, a magyarok. Ahogy kialakul a román nemzeti tudományosság, úgy jelenik meg egyébként nyugatról átvett művek alapján a dáko-román kontinuitás, aminek politikai vonatkozásaival azt akarják legitimé tenni - először a saját népük, később az egész világ előtt -, hogy a románságnak elsődleges joga van Erdélyre, és az összes ottélő nemzeti kisebbség később vándorolt oda. Az ilyen görcsös, áltudományos, sok esetben a konkrét dolgok hamisításától sem visszariadó "tudományosságnak" ilyen legitimizáló szerepe van.

Jogalap: Az utóbbi egy évben erőteljes Erdéllyel foglalkozó információ özön lepett el bennünket, amivel a közvélemény nem mindig tud mit kezdeni. Annál is inkább, mivel nincs egységes hivatalos koncepció. Ez a hiány erősítette fel ismét az irredenta hangokat az állampolgárok körében. Fel-

merül a kérdés, a status quo fenntartása mellett lehetséges-e a nemzetiségi probléma megnyugtató megoldása Európában ?

Raffay Ernő: Először is, mit jelent a nemzet ? Vannak akik tagadják a nemzet fogalmát, történeti kategóriának mondják, ami történetileg keletkezett, és bizonyos idő után meg fog szűnni. Úgy tűnik a jelenlegi történelmi helyzetben, hogy talán nem is a 19. sz. volt a nemzetek virágzásának a kora, hanem éppen a 20. század.

Úgy gondolom a nemzeti és a nemzetiségi kérdést mindenképpen meg kell oldani. E megoldás önmagában elszigetelten a kül- és belpolitikai, a közép- és kelet-európai viszonyok rendezése nélkül nem megy. Amíg Közép-Európában monolit hatalmi rendszerek léteznek, addig a nemzeti kisebbségek beolvastásának koncepciója mindig létezni fog. Következésképpen nyilvánvaló, hogy először a monolit hatalmi rendszereket kell átalakítani, megszüntetni - én ez utóbbira tenném a hangsúlyt -, hiszen fából nem lehet vaskarikát csinálni. Tehát a monolit hatalmat csak megszüntetni lehet, alakítani nem. Amennyiben a demokratizálódás Közép-Kelet-Európában létrejöhet, akkor jöhet szóba ezzel párhuzamosan a nemzeti-iségi kérdés tényleges megoldása. Ahhoz, hogy a nemzetiségek demokráciában éljenek, ahhoz, hogy iskolájuk lehessen, szabadon utazhassanak az anyaországba, nyilvánvaló, hogy szabad belpolitikai helyzet szükséges.

Illetve ezt a folyamatot kell végigjárni Európának, amelynek a végén, ha lehetséges egyáltalán, rendezni kell a közép-európai kérdést.

Jogalap: Felmerül a kérdés, hogy Európa nem tekinti-e perifériának ezt a területet, és így európai szempontból lényeges-e egyáltalán a közép-kelet-európai térség nemzetiségi problémáinak rendezése ?

Válasz: Ami a gazdasági fejlődés fő irányát illeti, van egy olyan érzésem, már létrejött egy ilyen eltolódás. Perifériára kerültünk, hisz mérvadó közgazdászok szerint Nyugat-Európától lemaradásunk a II. világháború után kb. 100 év volt. Ez a lemaradás nem csökkent, hanem csak nőtt azóta. Kiderült, hogy a marxista ideológusok nem találták el az igazságot, úgy néz ki, hogy a szocializmus nem fogja megelőzni a kapitalizmust. Csak azok az országok fejlődnek, amelyekben a fejlődés lehetőségei benne vannak, azt a működési szisztémát bírják. Ebben a vonatkozásban Közép-Európa perifériára szorult.

De ha fentről nézünk Közép-Európára, akkor eléggé borús képet kell látnunk - rólunk magyarokról és a románokról is. Így én inkább belülről nézek kifelé, számbavéve az európai erőviszonyokat. Számba kell venni a Szovjetunió hatalmi túlsúlyát. Nem véletlen, hogy a nyugati integráció olyannyira fel van gyorsítva, hogy a 90-es évekre már egy komoly közös hadsereget szerveznek - az esetleges szovjet túlsúlytól való félelem miatt. Ez a félelem abszolút reális. Az orosz hatalmi politika a napoleoni háborúktól kezdve fölfelé nyúló ívet rajzol ki, és ha a trendet nézzük, akkor elképzelhető nemcsak egy nyugat-európai egyesült Európa, hanem egy a Szovjetunió vezetésével létrehozott egyesült Európa - kép is. Na most ez akárhogy is van minékünk kelet-európai népeknek, - a magyar államnak, a magyar államiságnak is - meg kell találnia a helyét.

Gazdaságilag, ha nem tudunk tovább lépni, akkor egészen biztosan elvesztjük pozíciónkat, hiszen bizonyított, hogy etnikailag a magyarság létszáma csökken. Nem tudom, hogy ki tudunk-e lendülni a gazdasági válságból, és nem tudom ki tudunk-e lendülni abból a morális válságból ami Magyarországon bizonyos vonatkozásokban létezik jelen pillanatban. (Ugyanez a probléma a szomszédos országokban más kérdésként merül fel.)

Ezek olyan kérdések, amikre egy beszélgetés során csak utalni lehet. (Ezekre a válasz a történelem mélyén van.) Az biztos, hogy csak akkor lehet számunkra pozitív változásokat kieszközölni, ha életünket és vérünket nem kímélve valamennyien teszünk ezért.